

2. Грушко О.В. Досвід компонент-аналізу структури творчих здібностей молодших школярів // Наукові записки: Збірник наукових праць Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця: ТД “Едельвейс и К”, 2004. – Серія: Педагогіка і психологія. – Вип. 9. – С. 167-171.
3. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу: Документи і матеріали 2003 – 2004 рр. / За ред. В.Г. Кременя, авт. кол.: М.Ф. Степко, Я.Я. Боллюбаш, В.Д. Шинкарук, В.В. Грубінко, І.І. Бабин. – Київ-Тернопіль: Вид-во ТДПУ, 2004. – 114 с.
4. Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні: Указ президента України № 1013/2005 від 04.07.2005 р. // www.tspu.edu.ua/ресурси/кредитно-модульна система
5. Тимчасове положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців: Додаток до Наказу МОН України №48 від 23.01.04 р. // www.tspu.edu.ua/ресурси/кредитно-модульна система

УДК:378.011.31:374

О.А. Гудовсек

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ У ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У статті аналізується система підготовки студентів педагогічних вузів до роботи в закладах позашкільної освіти.

The system of pedagogical institutes' preparation in working at out-of-school facilities is analyzed in the article.

Постановка проблеми. У сучасній системі виховання молодого громадянина України значне місце посідає позашкільна освіта, яка визначається як сукупність знань, умінь та навичок, що їх отримують вихованці, учні та слухачі в позашкільних навчальних закладах у час вільний від навчання в загальноосвітніх та інших навчальних установах [6].

Заклади позашкільної освіти і виховання покликані забезпечити потребу дитини у творчій самореалізації, інтелектуальному, духовному, фізичному розвитку вихованців, підготовки їх до активної професійної та громадської діяльності, створенню умов для соціального захисту та організації змістового дозвілля відповідно до здібностей, обдарувань і стану здоров'я.

Позашкільна освіта закладає фундамент для загальнокультурної, допрофесійної підготовки підростаючого покоління; вона виконує роль компенсаторного засобу для дітей, які не задоволені своїм становищем, взаєминами в класному, шкільному колективі чи відчувають дискомфорт у родині [9]. Специфіка позашкільної освіти вимагає особливих знань і вмінь від педагога.

Відповідно до Закону України „Про позашкільну освіту” педагогічний працівник позашкільних навчальних закладів має бути особистістю з високими моральними якостями, належним рівнем професійної підготовки, з глибокими і міцними фаховими знаннями, з прагненням до саморозвитку, самовдосконалення, яка максимально активізує пізнавальну діяльність учнів, сприяє розвитку їх самостійності, стійких інтересів, цілеспрямованості і наполегливості під час виконання творчих завдань [6].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В останні роки проблемі освіти та вихованню учнів у позашкільних навчальних закладах, а також діяльності цих закладів присвячено низки досліджень. Так, Берека В. охарактеризував соціально-педагогічні основи розвитку позашкільної освіти в Україні та роль позашкільних закладів у формуванні творчої особистості [1]; Верещак О. обґрунтувала основні принципи позашкільної освіти [2]; Водопя'нов Н. започаткував основи професійної педагогічної підготовки організатора позашкільної виховної роботи [4]; Г.Пустовіт проаналізував методологічні основи побудови

змісту позашкільної освіти і виховання [8]; Сущенко Т. розглянула виховання пізнавальних інтересів у підлітків у позашкільній роботі [9]. Активно висвітлюються ці питання у працях В.Вербицького, Н.Ганнусенко, Т.Дем'янюк, Т.Цвірової [3;5;10] та інших. Однак загального аналізу специфіки підготовки студентів до роботи в позашкільних закладах на сьогодні ще не зроблено. Тому саме цей аспект і є **метою** нашої статті.

Предметом дослідження є специфіка професійної підготовки майбутніх педагогів до роботи у закладах позашкільної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. В системі професійної підготовки майбутнього педагога до навчально-виховної діяльності у позашкільних закладах особливе місце займають дисципліни психолого-педагогічного циклу, які мають за мету забезпечити студентів знаннями з психології, зокрема структури особистості, вікових та індивідуальних особливостей школяра, теорії та методики виховання, практичними вміннями та навичками організації виховного процесу. Кожен предмет цього циклу несе великий виховний потенціал і дозволяє використати закладену в ньому інформацію для організації самовиховання майбутніх вчителів, для підготовки їх до навчально-виховної діяльності у позашкільних навчальних закладах.

У період переходу держави до ринкових відносин позашкільним навчальним закладам необхідний педагог, який здатний успішно здійснювати виховний процес, знаходити нові підходи для розв'язування проблем позашкільної освіти, який має бути соціально активною особистістю, високоосвіченою, ерудованою, висококультурною людиною, з чіткою громадянською і моральною позицією.

Готуючи майбутнього педагога до роботи у закладах позашкільної освіти, як і у школах нового типу, за основу мають братися, на думку В.Кузя [7], такі вихідні положення: виховувати школяра потрібно як творчу особистість, тому сам педагог має бути творчою особистістю; кожен учитель – це педагог-дослідник, він повинен отримати належну креативну, дослідницьку підготовку; педагог має бути оратором, тому повинен пройти гарний ораторський вишкіл; кожен педагог повинен володіти найновішими виховними, інформаційними технологіями, тому повинен вивчати ці технології та методику їх впровадження в практику; учитель має бути гідним громадянином, патріотом своєї держави, тому виховання повинно носити національний характер, будуватися на основі народознавчих традицій [там само].

Значна частина позашкільних закладів за браком необхідного фінансування, маючи слабку матеріально-технічну базу, втратили земельні ділянки, спортивні майданчики, навчальні приміщення. Відсутність протягом останніх десятиліть навчальних закладів, факультетів, спеціальностей, де здійснювалась би професійна підготовка майбутніх педагогів та систематична їх перепідготовка для роботи в позашкільних освітніх закладах призвели до зменшення наполовину цих установ в Україні. На сучасному етапі потрібне збереження основної мережі існуючих закладів позашкільної освіти і створення ряду нових їх типів, таких як: позашкільні навчально-дослідницькі центри; творчо-виробничі центри; позашкільні центри творчої діяльності дітей та юнацтва; позашкільні центри туризму; позашкільні центри краєзнавства; школи мистецтв; спортивно-технічні школи; клубні установи тощо.

Як відомо, виховання учнів не може обмежуватися лише школою. Шкільний колектив, тобто клас, в якому навчається дитина, не забезпечує достатніх умов для засвоєння всього багатства соціального досвіду, не усуває ізоляцію між різними віковими групами, не може позбавити внутрішньо колективні відносини одноманітності і обмеженості, в повній мірі долучити школярів до цінностей естетичної культури. Виховання продовжується і за межами школи за допомогою форм різнопланової діяльності, які сприяють розв'язанню цих проблем. Форми виховання в сучасних позашкільних закладах освіти створюються на добровільних засадах, охоплюють учнів різного віку, мають органи самоврядування, реалізують широкий спектр діяльності, в процесі якої розширюється пізнавальний інтерес учнів, їх коло спілкування, формується естетичний смак, поведінка дітей.

У професійній підготовці педагогів для позашкільних навчально-виховних закладів до цього часу зберігається невідповідність між теорією і практикою. Багатьом випускникам педагогічних вузів притаманна обмеженість вибору засобів виховного впливу. Вони підготовлені в галузі спеціальних дисциплін і методик їх викладання, але недостатньо володіють формами та методами виховної роботи у позашкільних закладах, не вміють підбирати нові технології виховної діяльності та впроваджувати їх у практику закладів позашкільної освіти.

Отже, можна стверджувати, що в системі підготовки майбутніх педагогів у вищих навчальних закладах теорія лишається невикористаною, а практика зводиться до оволодіння ситуативними рецептами і рекомендаціями.

Аналіз структури та змісту загальнопедагогічної, теоретико-методичної підготовки студентів свідчить, що система підготовки педагогічних працівників у вищих навчальних закладах України не передбачає спеціальної підготовки педагогів-позашкільників, так як, наприклад, вчителів початкових класів, методистів виховної роботи, вчителів предметників. Тому до роботи у навчально-виховних позашкільних закладах студентів слід готувати під час викладання всіх дисциплін психолого-педагогічного спрямування, особливу увагу необхідно звертати на методичну, педагогічну, психологічну та професійну підготовку майбутніх фахівців. Окрім того програма з кожного курсу у вищому навчальному закладі має включати теми про специфіку роботи у позашкільних навчально-виховних установах.

Робота з дітьми та юнацтвом (віком 5-18 років) в закладах позашкільної освіти і виховання організовується за принципами: добровільності та доступності, що передбачають право вибору та здобуття якісної позашкільної освіти; варіативності, що забезпечує оптимальні умови вибору напрямів, часу, змісту, форм організації позашкільної освіти та методів її здійснення; регіональності, що розкриває закономірності й специфіку компонування елементів і конструювання змісту позашкільної освіти на місцевому, регіональному і глобальному рівнях; міждисциплінарності й інтеграції, що забезпечують тісний зв'язок принципів цілісності, неперервності і наступності у побудові змісту позашкільної освіти [8: 15].

На сучасному етапі Г.Пустовіт визначив одинадцять основних напрямків в реалізації позашкільної освіти [8]: науково-технічний; дослідно-експериментальний; соціокультурний; еколого-природничий; туристично-краєзнавчий; військово-патріотичний; художньо-естетичний; фізкультурно-оздоровчий; дозвіллево-розважальний; реабілітаційно-відновлювальний; додаткової освіти. Існує тенденція до створення великих позашкільних навчальних закладів, їх концентрації, відкриття центрів позашкільного виховання, збільшується кількість клубів різних напрямів діяльності, в яких діти і молодь отримують допрофесійну підготовку, загартовуються фізично, проводять дозвілля. Але, який би напрямок не мала позашкільна освіта, головна увага має спрямовуватись на особистість, на розвиток з дитинства суб'єктних властивостей особистості, на внутрішню самостійність, самодисципліну, самоконтроль, самоуправління, саморегуляцію, на здатність до рефлексії і т. ін. Змінюється методика позашкільної виховної роботи. Набули поширення методи наочних ілюстрацій і демонстрацій завдяки вдосконаленню технічних засобів інформації (знімання та показ відеофільмів, кліпів тощо), методи інтерактивного діагностування навчання і виховання. Відбуваються зміни у формах організації навчально-виховної діяльності позашкільних закладів. Виникають нові нетрадиційні форми роботи: сесії дитячого парламенту, прес-конференції, репортажі, телемости, шоу-програми, тренінги, дитячі телеканали.

Як показує опитування відвідувати позашкільні заклади дітей спонукає в основному бажання самовизначитися, поспілкуватися з однолітками, дістати професійну підготовку, прилучитися до творчої діяльності тощо.

Майбутній педагог має чітко усвідомити принципи, форми, методи роботи у закладах позашкільної освіти, розуміти важливу роль учителя в цих закладах, який здійснює психолого-педагогічну корекцію індивідуального розвитку і стимулює саморозвиток дітей;

здійснює педагогічну допомогу, соціально педагогічний захист дітей та молоді. Педагог майбутнього у закладах позашкільної освіти і виховання має бути творчою особистістю, педагогом-дослідником, експериментатором, що розробляє і впроваджує нові, прогресивні інноваційні технології та власні дидактичні, виховні розробки. Тобто на педагогічну арену має вийти такий вчитель, якого потребують позашкільні заклади, учитель – творча особистість, що вірить в обдарування кожної без винятку дитини.

Висновки. Отже, на сучасному етапі завдання вищих навчальних закладів – готувати універсального педагога для роботи як в школах, так і в закладах позашкільної освіти, так як навчальними планами не передбачено спеціальну підготовку педагогів для цих закладів. А для цього необхідно вдосконалювати теоретико-методичну, практичну підготовку студентів, що спрямована на досягнення належного рівня професійної підготовки майбутніх педагогів для роботи з дітьми; сприяти саморозвитку студентів, подоланню обмежень щодо професійного зростання, оволодінню більш ефективними методами, прийомами, інноваційними технологіями в педагогічній діяльності. Саме такі умови сприяють цілісній системі підготовки студентів до роботи в закладах позашкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Берека В. Підготовка педагогічних кадрів для позашкільних закладів в умовах реформування освіти // Рідна школа. – 2000. – №3. – С.63-66.
2. Верещак О. Основні принципи позашкільної гуманітарної освіти // Рідна школа. – 2005. – №12. – С.61-63.
3. Вербицький В. Організаційно-методичні засади еколого-натуралістичної роботи позашкільних навчальних закладів // Рідна школа. – 2006. – №8. – С.5-9.
4. Водоп'янова Н. Формирование основ профессионально-педагогической подготовки организатора внеклассной и внешкольной воспитательной работы: Автореф. дис. ... канд. наук. – М., 1986. – 32 с.
5. Ганнусенко Н. Позашкільна освіта: минуле та сьогодення // Педагогічна газета. – 2003. – №6 (черв.). – С.7.
6. Закон України „Про позашкільну освіту” // Управління освітою. – 2005. – №5-6 (берез.) – С.8-19.
7. Кузь В. Підготовка вчителя до виховної роботи в освітніх закладах різного типу // Шлях освіти. – 2005. – №1. – С.29-33.
8. Пустовіт Г. Позашкільна освіта: сутність, мета, перспективи // Рідна школа. – 2003. – №2. – С.14-18.
9. Сущенко Т. Фактори позашкільного виховання // Початкова школа. – 1996. №2. – С.43-45.
10. Цвірова Т. Виховна робота в позашкільних закладах України: Історія і сьогодення // Рідна школа. – 2003. – №2. – С.20-22.

УДК 371.132: 378.147

О.О. Заболотська

ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА

Стаття розглядає проблему формування індивідуального стилю професійної діяльності за умови оновлення змісту навчальної інформації знаннями основ стильової поведінки вчителя; стимулювання майбутніх учителів-словесників до досягнення успіху в професійно-педагогічній діяльності, вияву власного творчого потенціалу, створення оптимальної системи особистісних дій.

This article observes a problem of formation an individual style of professional activity by means of the knowledge about teacher's style, success in profession, creative potencial.